

Rådslagsprotokoll från SWERA-konferensen 7-8 oktober 2014 i Växjö

Sammanställt för SWERA av Sverker Lindblad 2014-10-29

1. Seminarium: Genomgång och diskussion av UKÄs utvärdering inom det pedagogiska fältet 2014

Koordinatorer: Solveig Hägglund, Karlstads Universitet och Daniel Sundberg, Linnéuniversitetet

Förberedda inlägg:

- Camilla Georgsson, UKÄ: Om UKÄs utvärderingar av det pedagogiska fältet. Se rapporten från UKÄ 2014-10-01
- Pedagogikutbildningarnas nya mångdisciplinära gränssytor: Ingegerd Tallberg Broman, Malmö högskola
- Jonas Almqvist, Uppsala universitet: Pedagogikutbildningarna och lärarutbildningarna - pedagogikens och didaktikens förändrade förhållanden
- Ulf Olsson, Stockholms universitet: Nya bindestrecksvarianter inom det pedagogiska fältet
- Solveig Hägglund, Karlstads universitet & Daniel Sundberg, Linnéuniversitetet : Pedagogikens formering vid landets lärosäten
- Solveig Hägglund inledde med att berätta att de som presenterar har gjort ett urval ur UKÄ-utvärderingen av de frågor som de tycker är extra intressanta.

Anteckningar från inlägg

Camilla Georgsson, UKÄ presenterade en bild av hela pedagogikfältetutvärderingen. 22 kandidatexamen, 24 magisterexamen och 1 master har utvärderats. Av examensordningens samtliga examensmål plockades fem ut, vilka har utvärderats och dessa representerar något mål från varje grupp (kunskap, färdighet, förhållningssätt). För 15 lärosäten bedömdes brister för minst två mål av de 19 som fick omdömet bristande. I de flesta fall är det mål 1 som bedömargruppen anser att lärosätena brister. De lärosäten som har fått omdömet mycket hög kvalitet är oftare små miljöer.

Ingegerd Tallberg-Broman. Nya discipliner och kunskapsområden uppstår och utvecklas inom ganska korta tidsramar. Frågor som kan uppstå är: hur länge tillhör man detta område? Hur långt tänjer sig området? Under utvärderingen var det stor förändring inom de olika områdena vilket avspeglar problem för vilka förutsättningar det fanns att bedöma självständiga arbeten. Exempelvis är Barn- och ungdomsvetenskap till stor del ett innehåll som lockar förstagsstudenter och också ligger först i flera program, vilket spelar roll. Hur styrs organisationen vid lärosätena för att få kvalitet i de självständiga arbetena?

Jonas Almqvist. Relationen pedagogik-didaktik-lärarutbildning är ett återkommande tema genom UKÄ-utvärderingen. Vissa lärosäten ger dubbla examina-andra inte. Frågan om progression som fördjupning och/eller breddning aktuell. Ska utbildningen präglas av forsknings- och/eller yrkesanknytning? Hur ser behörigheter ut med en examen i botten? Vilken är de självständiga arbetenas funktion och innehåll i relation till generella examina, till yrkesexamina? Det finns många lokala lösningar.

Ulf Olsson. Nya bindestreckspedagogiker finns, flera med snäv kunskapsbas. Det är lärosätena själva som definierar huvudområde, vilket UKÄ fick förhålla sig till i utvärderingen. Men det har

förmodligen bidragit till att bindestreckspedagogikerna "kom ut" lite bättre än övriga. I bindestreckspedagogikerna är det vanligt att studenter och också lärare ibland är mer intresserade av prefixet än av pedagogik och också har sin kunskapsbas i prefixet. En annan likhet i dessa ämnen är att de är mer inriktade på praktisk verksamhet och att studenterna också i högre grad tycks ha den inställningen. Kan man sätta "pedagogik" efter vad som helst? Problem med det?

Daniel Sundberg. a) Fältets gränssytor och gränsarbeten? Det sker en expansion och differentiering av ämnet vilket möjligen har bidragit till en öppnare gräns och också fler gränssytor. Det är också fler och tätare band till olika professioner (och professionsutbildningar) än fler gränssytor. b) Ett postdisciplinärt tillstånd? c) en flerdisciplinär disciplin? Relationen akademisk disciplin-professionskunskap-multidisciplinärt fält ger spänningsfält som kräver gränsarbete, ev positionering, fältstrider

Från akademisk disciplin till multidisciplinärt fält och professionskunskap. Av de självständiga arbetena kategoriserades 31% som allmän pedagogik, 15% som multidisciplinära (t ex barn- och ungdomsvetenskap och 54% som professionsorienterade (t ex didaktik, lärararbete), av magisterarbetena var det 60% med professionsinriktning.

Samtidigt med lokala och regionala och nationella anpassningar ska ske, ska även andra krav tillgodoses. Sammantaget leder detta till ökat gränsarbete vilket inte diskuteras.

Anteckningar från rådslag utifrån UKÄs utvärdering

Solveig Hägglund väckte följande frågor/punkter i anslutning till arbetet med UKÄ-utvärderingen:

- Mång- eller multidisciplinärt fält?
- Öppet fält med viss tillfällig samverkan?
- Relativt öppet fält – interdisciplinär disciplin?
- Vilket gränsarbete pågår, hur ser det ut?
- Huvudområdet – beteckningen central
- Kontextualisering viktig och olika lärosäten har olika förutsättningar

Därefter diskuterades några olika men sammankopplade frågor/områden, varav det första var begreppet huvudområde, som har styrts utvärderingen. Begreppet är ett organisatoriskt begrepp och vi riskerar att ta över ett visst sätt att se på/förstå vårt fält och med det kommer andra synsätt i skymundan. Huvudområdesbegreppet också beroende av hur andra discipliner förhåller sig till varandra, och en process med disciplinupplösning verkar pågå.

Själva utvärderingsprocessen diskuterades också t ex hur det kom sig att det från början hade varit 240 ärenden (potentiella utvärderingsenheter), men detta krympte till 57. En annan fråga rörde hur de examensmål som utvärderingen skulle inriktas mot valdes ut. T ex valdes mål 5 ut för att uppmärksamma professionsinriktning.

Rådslaget övergick därefter till att i stort handa om det pedagogiska forskningsfältets otydlighet och behovet av att relatera grundfrågorna till de kurser och program som vi erbjuder. Verksamheten är beroende av att attrahera studenter och hur hanterar vi då våra grundfrågor så att de blir attraktiva för studenterna? "Endast vi kan vårda dessa frågor." Rådslaget uppehöll sig också med att diskutera vilka grundfrågorna är, och vilken abstraktionsnivå de kan tänkas ligga på. I sammanhanget kom också frågan upp om de olika så kallade bindestrecks-pedagogikerna och det konstaterades att studenterna ofta väljer dessa program med anledning av att de är intresserade av prefixet (studieobjektet), inte pedagogiken (kunskapsobjektet). Och hur formulerar vi grundfrågorna till problem.

I utvärderingen lästes och bedömdes många självständiga arbeten och en kommentar om dessa var att det ibland tycks som om studenternas personliga intressen har varit ledande, vilket riskerar att

leda till att detta intresse definierar fältet. Många studenter har generellt svårt att rama in sin studie i forskningsfältet. Det konstaterades också att UKÄ-utvärderingen i en del fall ledde till att aktiviteter inriktats till att åtgärda C-kursen i stället för att ägna tid till hela utbildningen/-sutbudet. Med Bolognareformen tycks progressionen mellan A-C nivå har försvunnit.

Med den avancerade nivåns inträde infinner sig också problem med att studenter kommer från många olika håll (dvs med olika kompetenser, inriktningar, ämnen, professionsutbildningar) och hur hanterar vi då tillträde till forskarutbildningarna?

Frågan restes också om det finns någon ambition från UKÄ:s sida och/eller bedömagruppen att ta till vara på det arbete som är nedlagt genom utvärderingen. Och det sades att återföringskonferenser ordnas numera och arbetar också med vissa typer av analyser. Vi lever i ett tämligen komplext utvärderingslandskap med flera pågående utvärderingar som mäter olika saker.

Rådslaget tog även upp frågan och att det pedagogiska fältet rekryterar många nybörjarstudenter, och att det kan spela in när det gäller studieresultat. Vilka förutsättningar har lärosätena att ta hand om dem?

En positiv sak med utvärderingsmodellen är att den har fått oss att kika på examensmålen och också fråga oss om vi är angelägna att använda forskningen i utbildningen?

Det konstaterades att det är viktigt att ta med UKÄ-utvärderingen som en del i den fortsatta diskussionen om fältet och framtiden.

Seminariesekreterare: Henrik Nordvall, Linköpings universitet, Christina Segerholm, Mittuniversitetet

2. Seminarium: Forskningskvalitet och forskningskritik

Koordinatorer: Jonas Almqvist, Didaktik vid Uppsala Universitet, Rita Foss Lindblad, Pedagogiskt Arbete vid Högskolan i Borås, Christina Segerholm och Anders Olofsson, Pedagogik vid Mittuniversitetet.

Förberedda inlägg:

- Jonas Almqvist, Uppsala Universitet: Utvärderingar av forskning inom det pedagogiska fältet – kriterier, kvalitet och användbarhet.
- Rita Foss Lindblad, Högskolan i Borås: Konstruktiv forskningskritik: om förändrade villkor och grunder för kritik och forskning i det pedagogiska fältet.
- Christina Segerholm och Anders Olofsson, Mittuniversitetet: Ett lokalt exempel på utvärdering av pedagogisk forskning

Anteckningar från inlägg:

Jonas Almqvist presenterar en modell med två modeller för mått av forskningens kvalitet.

1. Kollegial granskning – bedömning
2. "Objektiva" mått – mätning

Presenterar KoF11 som gjorts i Uppsala.

Rita Foss Lindblad presenterar också två modeller för forskningskritik.

1. Äldre modell, som inriktar sig på kollegial värdering, har kunskapsutveckling som mål.
2. Nyare modell som är radikal; ifrågasätter våra kända former för institutionaliserad kunskap. Forskningen styrs mot nytta och relevans.

Christina Segerholm och Anders Olofsson presenterar en utvärderingsteoretisk granskning av en kvalitetsmätning av ämnet vid Miun. Oegentligheter i mätningen uppmärksammades och ledde till tillbakadragandet av rapporten för ämnet. Frågor som "vad gör en sådan här mätning med oss" och "kan vi göra effektivt motstånd".

Anteckningar från rådslag

I presentationer och i efterföljande diskussion finns en någorlunda samstämmig bild av ett ökande förändringstryck på forskning och forskaren som premierar publicering, mätning av publikationer och citeringar, nytta och "excellens". Denna utveckling ses som problematisk och som en konsekvens av New Public Management (NPM). Underlag för diskussionen var också konstaterandet av att denna utveckling inte är ett framtida "hot", utan att vi redan är där. Hur förhåller vi oss till det?

Vi kritiserar och vi målar upp en gemensam fiende – något dåligt som vi inte vill ställa upp på. Känslan är att vi är orättvist behandlade. Men måste inte vägen ut vara att måla upp ett trovärdigt alternativ? Vi måste kanske måla upp en motbild istället – vad vi vill och hur vi vill att kvalitét ska bedömas. Det är också bra att faktiskt göra motstånd ibland, och exemplet vid Miun visar att det går.

Det är också viktigt att diskutera vad utvärderingar och granskningar gör med oss. Det gör något med hur vi talar och vår självbild. Det är sällan resultatet av en granskning som leder till de viktigaste förändringarna. Konsekvenser ligger inom processen snarare än i resultatet. Vi måste vara observanta på vad utvärderingar gör med oss. Dessutom förstärks utvärderingars och gransknings inverkan genom våra dagliga praktiker. Hur medeltilldelning sker, propåer, hur framgångar uppmärksammas, mm. Vi börjar prata på ett visst sätt om vilka forskningsfrågor som lättast kan mynna ut i en högt rankad publikation istället för att det är intresset som styr.

Frihet och autonomi är hotade värden – till förmån för nytta och relevans men också av trycket på att publicera. Avhandlingarnas inriktning och kvalitét diskuterades i denna aspekt. Hur stärka självständigheten i avhandlingsarbetet i en utveckling mot exempelvis mer sampublicering av artiklar? Och vad är en godkänd omfattning på en avhandling? Ett minimikrav på avhandlingen är också svårt – det tar tid att lära sig hantverket.

En annan konfliktlinje som lyftes i diskussionen är de motstridiga kraven på publiceringar i högt rankade tidskrifter samtidigt som forskningen ska vara nyttig, relevant och praxisnära. Dessa krav är till viss del oförenliga.

Kraven på publikationer och bibliometri kommer ju från departementet. Svårt att ändra på denna verklighet. VR har försökt få till stånd en utveckling av SWEPUB. Är det ett alternativ till Web of Science (WoS)? WoS mätningar gynnar inte svenska publikationer och överhuvudtaget inte publikationer i det pedagogiska fältet. Norska listan kan vara ett alternativ, men den löser inte alla problem, det är fortfarande en bibliometrisk mätning. Är det en fråga för SWERA att vara aktiva och lägga oss i processen med hur forskningsanslag tilldelas med bas i bibliometriska mätningar? Vi borde inom ämnet och genom SWERA få föra fram våra synpunkter på hur publikationer rankas.

Är vi för ensidigt kritiska till denna utveckling? Behöver det vara antingen eller? Bibliometri som komplement till kollegial läsning och granskning. Vi måste ju också publicera oss.

Före NPM:s intåg låg fokus i forskningskritiken på att läsa forskningen och kritisera den. Relevant forskningskritik måste baseras på att faktiskt läsa forskningen och bedöma den. Bibliometri kan på

detta sätt aldrig ligga till grund för mätning av kvalitet. Noavas slow manifesto nämdes; vem ska läsa forskningen om alla skriver? Det kanske faktiskt finns en motsättning mellan publikationshetsen och att läsa och bedöma forskning kvalitativt?

En annan aspekt som diskuterades är hur ämnet diversifierats i och med intåget av nya ämnen, områden och fält, exempelvis pedagogiskt arbete, ämnesdidaktik och utbildningsvetenskap. Medel och resurser fördelas på dessa nya områden och kakan blir mindre för var och en. Dessa nya områden är politiska konstruktioner men ligger till grund för resurstilldelning och tillsättningar av tjänster.

Fortsatt grupprådslag

Rita Foss Lindblad initierar fortsatt diskussion om forskningskvalité. Finns det en fara i att ställa alternativ mot varandra? På ena sidan en "intressedriven", (i huvudsak) "nationell" och "praxisnära" forskning MOT en "instrumentell", "internationell" och "prestigefylld"? Ska frågan istället vara vad är kvalitén (argumentet, med Sverkers ord) oaktat publiceringsform? Kärnan bör vara intresset och sökandet efter kunskap. Slå vakt om forskarens frihet att välja publikationsform.

Idealet är autonomi – vi bör formulera vad vi menar med kvalitet, så att vi kan vara med och påverka. Utan ett trovärdigt alternativ till NPM blir vår kritik tandlös?

Öppna upp (och skriv) debatt i Pedagogisk forskning i Sverige. Ett bra forum för dessa frågor.

Seminarie sekreterare: Ola Lindberg, Umeå Universitet, Lázaro Moreno, Stockholms universitet

3. Seminarium: Utbildning på forskarnivå inom det pedagogiska fältet.

Koordinatorer: Annika Bergviken Rensfeldt och Gun-Britt Wärvik, Göteborgs Universitet, samt Maria Rubin, Malmö Högskola

Förberedda inlägg:

- Annika Bergviken Rensfeldt, Göteborgs universitet, Maria Rubin, Malmö Högskola, samt Gun-Britt Wärvik, Göteborgs universitet: Genomlysning forskarutbildningar inom det pedagogiska fältet.
- Eva Forsberg, Uppsala universitet; Åsa Lindberg-Sand, Lunds universitet: SUHF:s rapport över svenska forskarutbildningar.
- Elisabeth Öhrn, Göteborgs universitet: Kön och karriär i akademien

Rådslag, forskarutbildningen

Inledande frågeställningar:

Kunskaper om forskarutbildningen är förvånandesvärt få. Vad vet vi, vad borde vi veta?

Blir vi ersatta vi som jobbar i akademien idag?

Vilket ansvar har man som handledare efter disputationen?

Hur ser det ut landet runt kring vilka krav (behörighet) vi ställer för att bli antagen på forskarutbildningen?

Diskussionsfrågor att gräva vidare i:

Oroväckande att antagningarna av forskarstuderande går ner inom ämnet pedagogik. Vad beror detta på? Går de till andra ämnen? Går fakultetsanslagen ned? Hur ska detta hanteras samtidigt som vi går in i en generationsväxling?

Det behövs en större diskussion om vilka kategorier vi pratar om (pedagogik, pedagogiskt arbete, didaktik osv.). Det behövs en diskussion som tar en utgångspunkt i fältdiskussionen. Vilka doktorander är det som produceras?

Andelen doktorander inom hela universitetsfären tenderar att plana ut. Idag ca 3000 antas per år. En ”peak” 2007-08 sedan har det planat ut. Fakultetsanslagen blir mindre och det blir allt vanligare med extern finansiering. Vilka långtgående konsekvenser kommer det att leda till?

Hur ser villkoren ut att bedriva forskarutbildning vid olika lärosäten? Många mindre lärosäten har så pass små resurser att man tvingas anpassa sig till omkringliggande faktorer vad det gäller finansiering och lärarkompetens. Vem äger forskarutbildningen – organisationen eller ämnet?

Kurser inom forskarutbildningen blir alltmer specialiserade och de breda kurserna nedprioriteras. Leder till att ”bredden” inom ämnet minskas bland de disputerade. Detta leder i sin tur till svårigheter vad det gäller att ”sätta fast” ämnets kärna.

Vad innebär det för pedagogens ”innehåll” att allt fler forskare har en organisatorisk hemvist annat än i akademien? Förändrar det forskningens fokus och ämnets kärna? I detta blir det viktigt att diskutera vad som ska bevaras och vad kan förändras utan att något väsentligt går förlorat?

Hur ser fördelningen mellan kursdel och avhandlingsdel ut på de olika utbildningarna? Hur synliggörs bildningsresan- processen- i förhållande till produkten?

Är det möjligt att bygga strukturer inom forskarutbildningen som gör det enklare för doktoranderna att orientera sig i systemet med valbara kurser?

Synpunkter om hur vi bör gå vidare:

Kan vi samarbeta inom forskarutbildningen? Visa på skillnader och likheter. Är det möjligt att jobba samman en gemensam kurs för hela fältets doktorander? Övriga kurser som kan samordnas? Hur kan de kurser som anordnas på olika lärosäten synliggöras för forskarstuderande runt om i landet?

Utlysningen av doktorandtjänster ska ligga synligt för alla eftersom det är ett sätt att se fältets utveckling. Detta är dock svårt då det inte är ett krav för doktorander anställda av tredje part.

NERA, Göteborg, symposium eller ”round-table” där kollegor från de andra nordiska länderna kan ge kommentarer och synpunkter på det som framkommit vid våra rådslag. Möjligt att skapa forum för möte mellan doktorander och mellan doktorander och seniora forskare? Möjligheter att på sikt hitta ytterligare former, såsom konferenser etc.

Maillista startas via Gun-Britt i syfte att skapa kontaktytor för kommande kartläggning.

Rekrytering, design och alternativa vägar, samarbetsmöjligheter över utbildningar och lärosäten, samt kommande utvärdering av UKÄ.

Textunderlag kommer att finnas utlagt. Se redan nu till SUHF:s rapport nr 6 om *Ledning för kvalitet i forskarutbildning*: http://www.suhf.se/publicerat/rapporter_1

Seminariesekreterare: Ann-Sofie Holm, Göteborgs universitet/Högskolan i Borås; Daniel Pettersson, Högskolan i Gävle; Maria Rubin, Malmö Högskola